
Prikazi in ocene

Martin Jay

Downcast Eyes

The Denigration of Vision in Twentieth-Century

French Thought

University of California Press, Berkeley, Los Angeles-London, 1993, 632 str.

Knjiga Martina Jaya z naslovom *Povešene oči. Očrnitev videnja v francoski misli dvajsetega stoletja* nam izrisuje filozofsko-teoretičen in umetniško-praktičen zemljevid sinhroničnih in diahroničnih povezav tistega, kar se danes imenuje okularocentrični diskurz predvsem v sodobni francoski filozofiji. Toda Jay nam tokrat ponuja negativno branje tega vseprisotnega okularocentrizma – osrediščenja na oko; poudarek je na skorajda patološkem strahu pred vizualnim in njegovimi filozofsko-teoretskimi relacijami. Namesto »faličnega očesa« kartezijskega subjekta v vsej svoji domnevni celovitosti osrediščenega na samega sebe, skuša Jay razpoznati Holbeinovo anamorfično lobanjo razsrediščenega subjekta. Skratka, gre za aktualizacijo tistih strategij, ki niso razvile samo zavezujočih alternativ v razmerju do prevladujočih vizualnih načel, temveč tudi do napačnega prikazovanja (misrepresentation), ki ga Jay še najbolj zaznava pri raziskavi feminističnega antiokularocentričnega diskurza. Rezultat teh prijemov pa je svojevrstna korekcija pogleda in hkrati spoznanja, ki je bilo do sedaj preveč pogosto podano kot postopno stopnjevanje pozitivnih zgodovin in/ali teorij vizualne kulture.

Okularocentrizem kot specifična praktična, teoretska, filozofska in življenjska paradigma (ali lahko rečemo zahodnega) sveta – že bralec je, kot poudarja Jay, per definitionem optično bitje – je predvsem tukaj tematiziran na način ikonofobije, okularofobije, ikonoklazma, torej kot antiokularocentrizem. Kar pomeni, da ne smemo vizualnosti razumeti samo kot fiziološki akt ali vizualno reprezenatacijo, marveč kot eminentni diskurzivni teritorij, ki se pojavlja ne samo v jeziku, temveč tudi v filozofiji, teologiji, umetnosti, retoriki, itn. In ko Jay dobesedno teče naokrog – *discurere* – da bi prešil skupaj različice antivizualnega diskurza in nam ga dal na vpogled – tudi kot zašiti hegemonični režim sedanjosti, odkriva hkrati tudi množico razprav o subjektivnosti, razsvetljenstvu in humanizmu. Antivizualni diskurz namreč ni nikakršno homogeno diskurzivno telo, temveč mesto množice sekvenc, kjer Jay opravlja skoz in skoz ponavljajoče se dešifriranje in saturiranje. Foucaultovsko rečeno, skuša Jay z izrekanjem tistega, kar je bilo rečeno, ponoviti tisto, kar ni bilo nikoli izrečeno.¹

¹ Michel Foucault, *Nascita della clinica*, Einaudi, Torino 1969, str. 11.